

DE BETEKENIS VAN DE TOELEIDENDE WEG

Dit hoofdstuk is gewijd aan het onderwerp 'De betekenis van de toeleidende weg'. Ik begin met een drietal voorvallen die alle te maken hebben met dit onderwerp.

Spurgeon vertelt in een van zijn werken het volgende: 'Een jonge man, die bekommerd was over de zaligheid van zijn ziel, vroeg eens aan een predikant: 'Kunt u mij de weg naar Christus vertellen?' Zeer nadrukkelijk antwoordde de predikant dat hij de weg naar Christus niet kon vertellen. De jonge man zei daarop: 'Ik dacht dat u een dienaar was van het Evangelie.' 'Dat ben ik', was het antwoord van de predikant. Waarop de jonge man reageerde: 'Hoe komt het dan dat u mij de weg naar Christus niet kan vertellen?' 'Mijn vriend', zei de predikant, 'er is geen weg naar Christus. Hij is Zelf de weg. Allen die in Hem geloven, worden in Hem gerechtvaardigd van al hun zonden. Er is geen weg naar Christus. Christus is hier.'

Dan nu het tweede voorval. Dat betreft de een godvrezende vrouw die ongeneeslijk ziek was. In het ziekenhuis vroeg een verpleegster haar hoe het kwam dat zij niet bang was om te sterven. Daarop antwoordde deze vrouw: 'Omdat ik zie op Jezus.' De bewuste verpleegster zei: 'Dat kan ik niet en durf ik niet, want ik heb niets.' Heel treffend heeft deze christin toen beleden: 'Ik heb ook niets, en daarom doe ik het juist.'

Vervolgens een geheel ander voorval. Naar aanleiding van de behandeling van vraag en antwoord 2 van de *Heidelbergse Catechismus* vroeg een catechisant eens aan mij na afloop van de catechisatie-les: 'Dominee, is het nu echt nodig dat je eerst je schuld voor God ziet? Het kan toch ook zo zijn dat je allereerst ziet dat God je leven leidt en voor je zorgen wilt, dat je mag weten dat Hij je Vader is.' Daarop heb ik geantwoord dat er zeer zeker veel mensen zijn die opmerken dat God hun leven leidt en voor hen zorgt, maar dat dit nu nog geen bewijs is dat God hun Vader is. God doet de zon opgaan over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Voor hen die niet met God verzoend zijn door Christus' bloed zijn Gods goedertierenheden een appèl tot bekering. God is echter alleen een Vader voor hen die door Christus tot Hem naderen. Niemand zal waarachtig door Christus tot God naderen, tenzij hij heeft leren belijden dat hij het niet waard is een kind van God genoemd te worden.

Deze drie voorvallen brengen elk een facet naar voren van het onderwerp waarover ik hoop te spreken, namelijk 'De betekenis van de toeleidende weg'. Zij sluiten elkaar niet uit, maar vullen elkaar aan. Ik kom daar in het vervolg nog wel op terug.

Dan nu allereerst iets over de uitdrukking 'de toeleidende weg'. Ik ben deze uitdrukking bij de reformatoren niet tegengekomen. Evenmin heb ik haar gevonden bij de puriteinen en de mannen van de Nadere Reformatie. De puriteinen spraken wel over een voorbereidend werk of een werk van de wet, dat voorafgaat aan en plaats maakt voor het werk van Christus. Ik vermoed dat de uitdrukking de toeleidende weg ergens in de negentiende eeuw op het gezelschapsleven is ontstaan. Met de uitdrukking 'de toeleidende weg' worden twee verschillende zaken aangegeven, namelijk allereerst langs welke weg je deel krijgt aan Christus en vervolgens ook hoe wij tot de zekerheid komen dat wij het eigendom van Christus zijn. Deze twee zaken zijn nauw aan elkaar verbonden, maar zijn niet volledig gelijk. Om verzekerd te zijn dat wij het eigendom van Christus zijn, moeten we allereerst door een waarachtig geloof ingeplant zijn in Hem. Dat is het meest essentiële. Ik zal dan ook met name spreken over de betekenis van de toeleidende weg in de zin

van het komen tot Christus, dus dat wat de puriteinen het voorbereidende werk noemden. Slechts marginaal zal ik aandacht besteden aan het ontstaan van volle zekerheid van het geloof.

Ik zei dat de uitdrukking 'de toeleidende weg' hier in Nederland is ontstaan en wel vermoedelijk in

de negentiende eeuw. Gaat het echter om de zaak zelf, dan ligt het anders. Deze vinden we niet alleen bij de mannen van de Nadere Reformatie, de puriteinen en de reformatoren, maar ook bij de kerkvaders. Ik zal daar straks een aantal voorbeelden van geven. Waar gaat het om? Wel hier in het leven van een mens moet plaats gemaakt worden voor Christus. Het waarachtige geloof in Christus wordt niet in het luchtledige beoefend. Het woont in een door schuldbesef gebroken en verslagen hart. Wij hebben van nature geen behoefte aan Hem. Wij zien het belang van Zijn werk niet in. Wij kunnen het heel goed buiten Hem en zonder Hem stellen. Dat moet veranderen. Daartoe is nodig dat wij gaan zien wie wij zijn voor God. Wij zijn Gods gramschap dubbel waardig. Van nature is er niemand die naar God zoekt en naar Hem vraagt.

Het Woord van God stelt ons schuldig. Dat moet in de bediening van het Woord doorklinken. Mensen moeten schuldig verklaard worden voor God, opdat de Heilige Geest door middel van de bediening van het Woord mensen van zonden en schuld gaat overtuigen. Dat er in het leven van een mens plaatsgemaakt moet worden voor Christus dient in de prediking als eerste geproclameerd te worden. Ondergeschikt daaraan mag er in de prediking ook beschreven worden wat de mens doormaakt als hij door de Heilige Geest overtuigd wordt van zonde.

Ik zei dat de notie van de toeleidende weg een katholieke notie is. Om dat te illustreren geef ik een tweetal citaten door van respectievelijk Augustinus en Bernard van Clairvaux. Augustinus schrijft in zijn werk *De catechizandis rudibus*: 'Het gebeurt namelijk uiterst zelden - nooit, mag ik wel zeggen - dat iemand komt met de wil om christen te worden, zonder dat hij op de een of andere manier door vrees voor God is getroffen.' Bernard betuigt: 'God giet de olie van Zijn genade alleen in een gebroken vat.' Uit elk van deze twee citaten komt een aspect naar voren dat verbonden is met de toeleidende weg. Alleen vanuit de wetenschap dat God op hem toorn, zal een mens gaan zoeken om de toekomstige toorn te ontvluchten. Een mens die waarachtig naar God vraagt, doet dat met een gebroken hart.

De reformatoren hadden weet van de noodzaak dat de Heilige Geest in het leven van een mens plaats- maakt voor Christus. Sprekend over de rechtvaardiging door het geloof stelt Calvijn: 'Kortom, deze gehele uiteenzetting zal onbetekenend en zwak zijn, indien niet ieder zich stelt als schuldig voor de hemelse Rechter, en, om zijn vrijspraak bekommerd, zich uit eigener beweging voor Hem terneer werpt en vernietigt.' 'En de gestrengheid van dat onderzoek moet zover gaan, totdat het ons tot een volkomen verslagenheid gebracht heeft en ons op deze wijze toebereid heeft tot het ontvangen van Christus' genade. Want hij vergist zich, die meent, dat hij in staat is om die te genieten, indien hij niet eerst de hoogheid van zijn hart heeft neergeworpen.' 'Want nooit zullen wij voldoende op Hem vertrouwen, tenzij wij geheel en al onszelf wantrouwen; nooit zullen wij in Hem voldoende onze harten opheffen, tenzij wij eerst neergeworpen zijn in onszelf; nooit zullen wij ons in Hem voldoende troosten, tenzij wij in onszelf mistroostig zijn. Wij zijn dus geschikt om de genade Gods aan

te grijpen en te behouden, wanneer wij het vertrouwen op onszelf geheel en al weggeworpen hebben, en alleen vertrouwen op de gewisheid Zijner goedheid, wanneer wij (zoals Augustinus zegt), onze eigen verdiensten vergeten en Christus' gaven omhelzen, want wanneer Hij in ons

verdiensten zocht, zouden wij nooit tot Zijn gaven komen. (...) Om hier ons niet langer mee bezig te houden: laat ons als een korte, maar algemene en zekere regel dit hebben, dat hij toebereid is om deel te hebben aan de vruchten van Gods barmhartigheid die zichzelf, ik zeg niet van de rechtvaardigheid (die er niet is), maar van de ijdele en opgeblazen inbeelding van de rechtvaardigheid, geheel ontledigd heeft; want

zover iemand berust in zichzelf, in diezelfde mate staat hij Gods weldadigheid in de weg.'

Hoezeer de tweeslag van wet en Evangelie de theologie van Luther stempelt, hoeft geen betoog. De achttiende stelling van de *Heidelbergse Disputatie* luidt als volgt: 'Het staat vast dat de mens aan zichzelf moet twijfelen om geschikt te worden voor de ontvangst van de genade van Christus.' Luther heeft daarbij het volgende commentaar gegeven: 'Dat is immers wat de wet wil: dat de mens aan zichzelf vertwijfelt. Daarom brengt de wet ons in de hel, maakt ze ons arm en laat ze ons zien dat we zondaren zijn in alles wat we doen, zoals de apostel in Romeinen 2 en 3 doet, wanneer hij zegt: 'Ons is duidelijk geworden, dat wij allen onder de zonde zijn.' Wie zich uit eigen kracht tot het uiterste inspant en meent dat hij daarmee, al is het in nog zo geringe mate, iets goed doet, erkent niet dat hij volkomen niets is, hij vertwijfelt niet aan zijn eigen mogelijkheden, integendeel, hij is zo aanmatigend dat hij om

genade te verkrijgen op eigen kracht vertrouwt.'

De bekende driedeling van de *Heidelbergse Catechismus* is méér dan een logische of pedagogische volgorde. Alleen vanuit de diepte van de verlorenheid wordt het waarachtig geloof gewerkt en beoefend. In het *Schatboek* van Ursinus lees ik: 'De kennis van de *ellende* is hoogst nodig, niet omdat zij enige troost in haarzelf bevat - want zij is in integendeel niet anders dan tot verschrikking en vervaarnis voor de zondaar.' Als rede waarom deze kennis nodig is noemt Ursinus onder andere het volgende: 'De mensen zijn geen geschikte hoorders voor het Evangelie tenzij ze hun zonde en ellende recht kennen. Want door de verkondiging van de wet - waaruit de ellende gekend wordt, moet de verkondiging van het Evangelie worden voorbereid (...) Daarom is het nodig, dat men bij de verkondiging der wet begint, zoals de apostelen en profeten daarin zijn voorgegaan, ten einde de mensen hun waan van eigengerechtigheid te ontnemen en op de bekering voor te bereiden.' Ook hier komen we de notie van de voorbereiding tegen die later bij de puriteinen zo'n belangrijke plaats in zou nemen.

Kohlbrugge stelt in één van zijn preken over de *Heidelbergse Catechismus* de vraag: 'Waarom hoorde men vroeger zoveel van waarachtige bekeringen? Waar kwamen die mensen vandaan, die enkelen nog (hun aantal wordt alsmaar kleiner, ook in onze gemeente, de meesten liggen al op het kerkhof), van waar kwamen die profeten en profetessen die konden getuigen van Gods genadige erbarming? Mensen die wisten: 'Dit is goud en dat is valse munt!', van waar?' Kohlbrugge geeft dan het volgende antwoord: 'Waren zij niet geboren in de afgrond der verlorenheid, toen zij wegzonken voor Gods wet? Daar zit de fout in onze tijd. Er is nu geen eerbied meer voor Gods wet. Wat is uw enige troost in leven en in sterven? Zie, kind! zie volwassene! Hier wordt u een volle korf met levensbrood en levenswijn aangeboden! Zij wordt echter alleen uitgereikt aan hem die uit de wet zijn zonde leerde kennen, zijn zonde belijdt en betreurt, niet als zonde op zichzelf, maar als een vergrijp tegen de almachtige en alleen heilige God, Die u gemaakt heeft en van Wie gij afhangt.'

Door Nadere Reformatoren en puriteinen is ruimschoots aandacht gegeven aan de noodzaak van schuldovertuiging, opdat er zo in het leven van een mens plaats komt voor Gods genade in Christus.

Brakel schreef erover in zijn *Redelijke Godsdienst*. Ik denk dan heel in het bijzonder aan het hoofdstuk over de wedergeboorte. Ik noem ook zo maar een paar traktaten van Engelse en Schotse schrijvers, namelijk *A Treatise on Comforting Afflicted Consciences* van Robert Bolton, *A Guide to Christ* van Solomon Stoddard, *The Christian's Great Interest* van William Guthrie, *The Doctrine of Law and Grace Unfolded* van John Bunyan en *Human Nature in its Fourfold State* van Thomas Boston. Ik zou er veel en veel meer kunnen noemen.

Een mens ligt van nature onder de vloek van de wet. Hij is zich echter de ernst van zijn situatie niet bewust. Hij moet daarvan bewust worden gemaakt. Daarom is de prediking van de wet, van het oordeel en van het gericht nodig. We hebben een aantal getuigenissen uit de kerkgeschiedenis gehoord, maar veel belangrijker is natuurlijk het Schriftbewijs voor deze zaak. Dan denk ik met name aan Romeinen 1 tot en met 3, hoofdstukken waarnaar Luther in zijn *Heidelbergse Disputatie* verwijst. Ik noem ook Galaten 2 vers 16. Daar betuigt Paulus: 'Doch wetende dat de mens niet gerechtvaardigd wordt uit de werken der wet, maar door het geloof van Jezus Christus, zo hebben wij ook in Christus Jezus geloofd, opdat wij zouden gerechtvaardigd worden uit het geloof van Christus en niet uit de werken der wet; daarom dat uit de werken der wet geen vlees zal gerechtvaardigd worden.' Paulus is vastgelopen met de weg van de werken. Zo heeft hij mogen leren uit het geloof te leven. Door het geloof leert een christen verstaan dat Christus voor en in zijn plaats aan de vloek van de wet heeft voldaan. Verenigd met Christus mag hij weten dat alles wat Christus deed voor hem is geschied en dat hij in Christus volkomen rechtvaardig is voor God. Bij de overdenking van het wonder van het kruis komt naar voren dat Christus op Golgotha als Borg en Representant van al de Zijnen aan de eisen van Gods wet heeft voldaan. Dat wat op Golgotha geschied is, wordt het persoonlijk eigendom van de gelovige door de toepassende werking van de Heilige Geest. De Heilige Geest gebruikt om Christus en Zijn werk aan de zondaar toe te passen de prediking van de verzoening. In dit licht moeten de woorden van Paulus in Galaten 2 vers 19 en 20 worden gezien: 'Wan ik ben door de wet der wet gestorven, opdat ik Gode leven zou. Ik ben met Christus gekruist; en ik leef, *doch* niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons van God, Die mij liefgehad heeft, en Zichzelf voor mij overgegeven heeft.' Een christen mag weten dat Christus voor hem is gestorven op Golgotha. Dat heeft hij geleerd in een weg waarbij hij de dood vond in zichzelf.

In Handelingen lezen we verslagen van de prediking van de apostelen. Vóór hij sprak over vergeving en bekering verkondigde Petrus op de Pinksterdag aan de schare dat zij Christus hadden gekruisigd. Paulus sprak op de Areopagus over God als Schepper en Christus als Rechter, Die wederkomt om te oordelen de levenden en de doden. Met Felix handelde hij over rechtvaardigheid, matigheid en het toekomstige oordeel. Deze prediking gebruikt de Heilige Geest om mensen te overtuigen van zonde. Dat is toch naar Johannes 16 vers 8 het eerste werk van de Heilige Geest.

De prediking van het kruis van Christus als enige grond van de zaligheid staat in de context van Gods heilig recht. Buiten deze context verwordt genade tot goedkope genade en is de Christus Die gepredikt wordt, niet de Christus der Schriften. Laten wij daarom, broeders, in de prediking niet

tekort doen aan de noties van Gods toorn en van het gericht. Wij zijn geroepen mensen voor Gods rechterstoel te dagen en hen schuldig te verklaren. Bunyan schrijft in zijn autobiografie *Grace Abounding for the Chief of Sinners* het volgende over zijn prediking: 'In mijn prediking van het

Woord schonk ik bijzondere aandacht aan deze ene zaak, namelijk dat de Heere me liet beginnen waar het Woord begint met zondaren: dat is alle vlees te verdoemen, en openbaar te maken en te betuigen dat de vloek van God door de wet het deel is van de mens en beslag op hem legt zoals hij in de wereld komt.' Bunyan voegt er dan aan toe: 'Ik predikte wat ik gevoelde, wat ik smartelijk gevoelde, ja datgene waaronder mijn arme ziel op een verbazingwekkende wijze zuchtte en beefde.'

De toeleidende weg stelt in het licht dat het levende geloof niet in een vacuüm wordt beoefend. Het woont in een verbroken en een verslagen hart. Dat wilde ik die catechisant duidelijk maken die zei: 'Ja maar, het kan toch ook zo zijn dat je allereerst ziet dat God voor je zorgt en van je houdt.' Laat het in onze ziel gegrift staan en laten we het onze gemeente betuigen dat als wij Adam niet leren, wij Christus niet begeren. Het ware christelijke geloof bestaat uit het kennen van die twee personen: Adam en onze verlorenheid en Christus en de gelukzaligheid van allen die in Hem geloven.

Ik heb al gezegd dat in de prediking de verlorenheid van de mens en de noodzaak van schuld-overtuiging allereerst geproclameerd moet worden en niet beschreven. Beschrijving van het geestelijk leven en ook van de toeleidende weg mag een plaats hebben in de prediking, maar het moet toch altijd in het kader staan van de proclamatie. Louter beschrijving verwordt toch onvermijdelijk tot het uitzetten van een stand van zaken en daarmee af. Een louter beschrijvende prediking schept eerder afstand dan dat het kloven overbrugt. Dat geldt zeker met betrekking tot de toeleidende weg. Het is echter niet de bedoeling blokkades op te werpen in het komen tot Christus, maar het gaat erom dat duidelijk wordt waarom het komen tot Christus absoluut noodzakelijk is tot zaligheid. Paulus zei: 'Wij dan, wetende de schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof' (2 Korinthe 5 vers 11). De prediking van de toeleidende weg dient een evangelisatorische spits te hebben. Een duidelijk voorbeeld daarvan is de preek van Jonathan Edwards over Romeinen 3 vers 20, *The Justice of God in the Damnation of Sinners*. In deze preek lezen we dat wij alleen gewillig zijn Christus te omhelzen als wij gevoelen dat wij de rampzaligheid hebben verdiend. Om Christus te omhelzen moeten we echter niet alleen overtuigd zijn van de rechtmatigheid van onze verdoemenis, maar ook van het feit dat het bloed van Christus genoegzaam is ter verzoening van de zonde. Die Christus bood Edwards ruim en vrij aan. Voor Edwards vormde de prediking van de wet en van de noodzaak van schuld-overtuiging geen belemmering om Christus aan te bieden. Dat mag ook geen belemmering zijn. Zowel het een als het ander dient te gebeuren. De wet dient gepredikt te worden in zijn verdoemende kracht, en daartegenover de boodschap van het Evangelie waarmee de Heere vrijspreekt, bevrijdt en verlost. Dat is één van de dingen die wij van de puriteinen en van de mannen van de Nadere Reformatie kunnen leren.

De prediking van de toeleidende weg dient allereerst proclamerend te zijn. Dat wil niet zeggen dat de beschrijving ervan geen rechtmatige plaats heeft in de prediking. Ook beschrijving mag in de prediking een plek hebben. Laat ik eens doorgeven wat Brakel erover schrijft in *De Redelijke Godsdienst*: 'Dus gaat het in de bekering des menschen. God roept allen die onder de bediening

zijn, waarschuwend hen voor het verderf, en noodigt ze tot zaligheid, en toont hen de weg Jezus Christus. Velen geven gansch, gansch geen acht daarop, en laten het daar als eene zaak, die hun niet aangaat. Anderen hooren eens, maar gaan weer henen, anderen worden overtuigd, en ontvangen

algemeene bewerkingen des Heiligen Geestes; algemeen noem ik ze, omdat beide, e
uitverkorenen en onbekeerlijken, die deelachtig worden; deze zijn gemeenlijk overtuigingen van ni
zijn ellendigen staat, bevatting en indruk van de zaligheid en verdoemenis, schrik voor den g
toorn Gods, kennis van den Heere Jezus en de verborgenheden des geloofs, hoogachting van e
de staat der kinderen Gods, een wensch om mede een van die te zijn, opzetten om zich te e
bekeren, bidden, lezen van Gods Woord, historisch geloof, zich voegen bij de godzaligen, de n
grove besmettingen der wereld te ontvlieden en dergelijke.' 'Maar in de uitverkorenen, in v
welke de Heilige Geest, met het oogmerk om hen te bekeren, de algemene bewegingen werkt, ol
blijven de bovengezegde zaken bestendiger, en als zij schijnen geheel weggegaan te zijn, zoo k
blijft er nog wat smeulen, en zij komen telkens wederom boven, en de aanvallen komen o
rasser op elkanderen, en gaan dieper en ernstiger; verdoemd te worden doet sommigen de m
haren ten berge rijzen van verschrikking; de zaligheid, vergeving van zonden, verzoening en e
vrede met God, Gods liefde tot hen, en wederom God te kennen, te vrezen, lief te hebben, te n
gehoorzamen en te verheerlijken, zijn hun zoo beminnelijk, dat ze hun zielen niet gerust
stellen zonder die; vergeeten ze dit enigen tijd door deze of gene gelegenheden of
begeerlijkheden, de zaak blijft evenwel in den grond huns harten, de ernst verdubbelt en
bobbelt wederom op, zij bevinden zich van alle zaligheden ontbloot, en zij moeten ze hebben
het koste wat het koste.' Brakel beschrijft vervolgens hoe een mens helemaal vastloopt met zijn
pogingen zichzelf te verlossen. Dat baart juist nieuwe verlegenheid. Hij vervolgt dan: 'Dus
woelende, beginnen ze de noodzakelijkheid van een Borg te zien, en leeren Jezus Christus, Dien
zij te voren maar door den naam kenden, wat nader van nabij te aanschouwen. (...) Zij beginnen
soms hoop te scheppen, en gevoelen somtijds aanmoedigende bewegingen in predikatiën, in 't
lezen van Gods Woord, in 't gebed, in eene samenspraak, of door een andere ontmoeting. Op
die hoop beginnen ze wederom te arbeiden (...) maar de Heer ontdekt hun hun gansche
onmacht, Hij toont hun de geestelijkheid van de wet, die ze te voren niet zagen, en hun
geesteloosheid meer dan ooit. (...) Dus verliezen ze alle moed op hun werk. Tot zodanige laagte
gebracht zijnde, wachten zij alleen op voorkomende genade. Elke goede gedachte, ieder stapje
dat ze naar Christus toe doen, ja iedere opslag der oogen naar den hemel om genade, 't
minste neerdruipende traantje, de minste zucht erkennen zij eene goedheid van God te zijn,
en 't bedroeft hen dat zij in die erkenenis nog zo duister zijn. Hierbij komt allengskens een
meerdere kennis en geloof, dat de Heere Jezus door het Evangelie eenieder die het hoort,
roept: die wil dat hij kome mag, en dat hij in 't bijzonder van den Heere Jezus geroepen wordt,
met de belofte dat Hij de komende niet zal uitwerpen; hierdoor wordt de hoop wederom
levendig en zuiverder dan te voren, zij wenden zich naar Hem toe, zien naar Hem uit. (...) En dus
zich kerende tot de beloften Gods in Zijn Woord, 't welke een gedurige stem van den hemel is, zo
omhelzen ze al de beloften des Evangelies. (...) En zo bevinden ze zich, 't zij klaarder, 't zij duister, 't zij
minder, 't zij met meerder strijd, 't zij met minder of meerder vrede en troost gerechtvaardigd,
en dat hunne consciëntie gereinigd wordt van de doode werken, en dat ze vrede bij God
hebben door Christus.' Brakel beschrijft hier de toeleidende weg. Hij laat ook zien waar de
toeleidende weg eindigt, namelijk daar waar een mens door een waar geloof ingeplant wordt in
Christus.

Dezelfde lijn vinden we bij Boston in zijn boek *Human Nature in Its Fourfold State*. In het
gedeelte over de vereniging met Christus komen we de zogenaamde bijlslagen of afkappingen
tegen; totaal twaalf in getal. Het gaat hier om alles wat de mens onder overtuiging van zonde
doet en wat er in de mens onder overtuiging van zonde omgaat, zonder dat hij Christus als

Zaligmaker omhelst. Boston heeft zijn bijlagen niet bedoeld als een schema dat iedereen in deze volgorde dient te doorlopen. Hij wil er wel mee duidelijk maken dat de mens van nature, al is het op heel subtiele wijze, buiten de enige en volkomen Zaligmaker Jezus Christus zalig wil worden. Hij die door een waar geloof in Christus is ingeplant, heeft daarentegen alle hoop in zichzelf verloren. Daarin dient iedereen die belijdt dat hij het eigendom is van Christus, zich te onderzoeken. Zondekennis is noodzakelijk. Zonder de kennis van zonde zal Christus nooit waarde en betekenis voor ons krijgen. Dat betekent niet dat zondekennis een zelfstandige waarde heeft. Ik herhaal wat Ursinus zei: 'Zij is in tegendeel niet anders dan tot verschrikking en vervaarnis voor de zondaar.' Zondekennis zonder geloof in Christus heeft geen zaligmakende betekenis. In zijn *Historisch Verhaal der Labadisten* wijst Koelman heel nadrukkelijk de visie af dat verootmoediging zonder geloof God aangenaam zou zijn. Ik geef Koelmans oordeel over een dergelijke visie in zijn eigen woorden weer: 'Een botte dwaling tegen de gronden der Gereformeerde Religie; want een onbekeerde die buiten Christus is, is Gode niet aangenaam, en 't is onmogelijk dat hij Gode aangenaam zou zijn, dewijl hij nog geen geloof als nog heeft, volgens Hebr. 11:6. En zoo lang de persoon niet aangenaam is, kunnen zijn werken niet aangenaam zijn; ook is er geen waare troost des H. Geestes wanneer men buiten Christus is.' In reactie op oppervlakkig geloof mogen we nooit de indruk wekken dat zondekennis als zodanig genoegzaam is tot zaligheid. Het gaat om de kennis van Christus als de grote Heelmeester. Niet de klacht over de zonde doet ons in de zaligheid delen, maar het geloof in de Zaligmaker en Middelaar. Dat geloof wordt echter wel in de diepte van onze verlorenheid gewerkt en vanuit die diepte beoefend.

Zoals geloof zonder schuldverslagenheid geen betekenis heeft, omdat het niet het levende geloof is, zo heeft schuldbesef zonder geloof geen zaligmakende waarde. Wie namelijk niet leunt op Christus, kan het nog altijd uithouden bij de Sinai en is nog niet aan de wet gestorven. De waarachtige en zaligmakende schuldovertuiging is altijd verbonden met het geloof in Christus. Dat hebben we gehoord bij Brakel. Dat betuigt Boston. Ik denk ook aan het werkje van Van der Groe met de sprekende titel *Het schadelijk misbruik van een algemene overtuiging tot een valse grond van rust voor de ziel*. Om het met uitdrukkingen rechtstreeks aan de Schrift ontleend te zeggen: het sterven aan de wet en het levend gemaakt worden met Christus zijn twee kanten van een en dezelfde zaak. Het is onmogelijk dat men wel met Christus is levend gemaakt maar niet aan de wet gestorven. Evenzeer is het onbestaanbaar dat men wel aan de wet gedood is, maar niet met Christus levend gemaakt.

De notie van de toeleidende weg bedoelt in het licht te stellen dat wij alleen in waarheid tot Christus komen als wij onze verlorenheid kennen als een ontzagwekkende realiteit. Het is belangrijk te beseffen en anderen daar op te wijzen dat God vrij is in de wijze waarop Hij dit mensen leert. Bij de een gebeurt het in een oogwenk, terwijl de ander een lange weg moet gaan. Hoe langer de weg was, des te meer hebben wij Gods vrije genade niet verstaan en ons ertegen verzet. We moeten ons hoeden voor de gedachte dat een lange toeleidende weg normatief is. Dan wordt de toeleidende weg een doel in zich. Dat is het juist niet. Het gaat om het aanvaarden van de schuld en van daaruit het leren omhelzen van Christus en de verzoening met God door het geloof in Hem. Waar een mens zijn schuld aanvaardt, kan men niet meer spreken van een

toeleidende weg. Het waarachtig aanvaarden van de schuld is altijd met geloof in Christus verbonden. Zolang iemand het namelijk nog onder de wet kan uithouden, heeft hij de ernst van de vloek der wet nog niet verstaan. Wij zien bijvoorbeeld bij Zacheüs dat het vinden van het leven in Christus in één oogwenk kan geschieden zonder enige voorafgaande werkingen. Die voorafgaande werkingen zijn immers geen doel in zich. Wel geldt dat elke ware gelovige zichzelf voor God verfoeit. Daarbij merk ik nog op dat de schrik en vrees die er in het hart van een zondaar kunnen zijn vóór hij de genade van God in Christus heeft gesmaakt, niet gelijk gesteld mogen worden met het waarachtige berouw over de zonde en de droefheid naar God. Van waarachtig berouw kan slechts sprake zijn als er een bevassing is van Gods barmhartigheid zoals Hij Zich in Christus heeft geopenbaard. De puriteinen maakten in dit verband verschil tussen 'wettisch berouw' en 'evangelisch berouw'. Heel mooi verwoordt Joseph Hart deze zaak in het volgende gezang:

*Law and terrors do but harden
All the while they work alone.
But a sense of blood-bought pardon
Soon dissolves a heart of stone
(De wet en verschrikkingen verharden slechts
Zolang zij alleen werken.
Maar een bevassing dat de vergeving door bloed gekocht is
Doet een hart van steen smelten.)*

Ik kom terug op de vraag: hoe diep moet de kennis van zonde zijn? Als een mens begeert tot Christus te vluchten, behoeft hij zich niet af te vragen of hij wel genoeg zondekennis heeft. Juist die begeerte laat zien dat dit het geval is. Met minder kan het niet, meer is niet nodig. Laat dan de begeerte tot Christus te komen overgaan in een daadwerkelijk komen tot Hem en omhelzen van Hem. Meerdere theologen hebben gesteld dat de veroordeling van onszelf zo ver moet gaan dat wij niet alleen erkennen de rampzaligheid verdiend te hebben, maar er ook van afzien om nog om de zaligheid te vragen en er helemaal vergenoegd mee zijn met wat God doet, hetzij dat Hij ons zalig maakt hetzij dat Hij verdoemt. Wij spreken hier over de 'resignatio ad infernum'. Deze gedachte is onder andere verdedigd door Jean de Labadie. We vinden haar ook bij Thomas Hooker en Thomas Shephard, Engelse puriteinen die naar Amerika geëmigreerd zijn. Brakel en Koelman hebben zich er echter resoluut van gedistantieerd. Zij vindt geen grond in de Schrift. Dat is toch de doorslaggevende reden om haar af te wijzen. De moordenaar aan het kruis bad toch: 'Heere, gedenk mijner als Gij in Uw koninkrijk zult gekomen zijn.' De gedachte van de 'resignatio ad infernum' is trouwens niet specifiek christelijk. Zij komt ook voor in de islamitische mystiek. Uiteindelijk staat zij haaks op de leer van de verzoening door voldoening. Christus heeft aan Gods recht voldaan door Zichzelf tot in de dood toe op te offeren. De gedachte van de 'resignatio ad infernum' zet de zondaar op een plaats die alleen aan Christus toekomt. God vraagt in Zijn Woord niet van ons dat wij ertoe bereid zijn er van af te zien om zalig te worden, maar gebiedt ons te geloven in Christus als het geslachte Lam.

Met de toeleidende weg is nog een andere notie verbonden die ik tot dusver niet aan de orde heb gesteld en dat is die van het gebruik van de middelen. Mensen moeten zowel opgeroepen worden tot het gebruik van de middelen als tot het geloof. Door het horen van het Woord, het gebed enz. wil God Zijn genade aan mensen meedelen. We moeten ons wel hoeden voor het gevaar om eenzijdig de nadruk te leggen op het gebruik van de middelen. Is dat het geval, dan krijgen we een voorwaardelijk Evangelie. De oproep om onmiddellijk tot Christus te vluchten komt dan in het gedrang. Giles Firmin bespeurde deze eenzijdige nadruk op het gebruik van de middelen en de toeleidende weg bij de al eerder genoemde Thomas Hooker. In zijn werk *The Real Christian* lezen we het volgende: 'Toen mr. Hooker die preken hield over de voorbereiding van de ziel voor Christus en de verootmoediging, zei mijn schoonvader, mr. Nathaniel Ward, hem: 'Mr. Hooker, u maakt mensen tot even goede christenen vóór zij tot Christus gekomen zijn als zij ooit daarna zullen worden' en hij wenste: 'Was ik nu maar een even goede christen als u mensen maakt wanneer zij zich slechts voorbereiden voor Christus.' Wie eenzijdig de nadruk legt op het gebruik van de middelen, werkt eigengerechtigheid in de hand. Wie eenzijdig de nadruk legt op het geloof in Christus, loopt het gevaar een oppervlakkige godsdienst te kweken. Heel mooi vind ik een opmerking van de Schotse theoloog John Duncan. In de vorige eeuw werd binnen de Free Church of Scotland, waartoe John Duncan behoorde, verschillend gedacht over de relatie tussen geloof en gebed. Horatius Bonar en zijn broer Andrew legden alle nadruk op het bevel onmiddellijk in Christus te geloven. Thomas Mac Lauchlan daarentegen stelde het zoeken van de Heere in de weg van de middelen op de voorgrond. Toen aan John Duncan zijn mening werd gevraagd, reageerde deze als volgt: 'Ik ben ziek van al die onderscheidingen over het geloof, over geloven of bidden om de genade het geloof te ontvangen. Als je kan geloven zonder zo'n gebed, doe het dan. Maar als iemand voelt dat alleen God hem datgene wat hij nodig heeft, geven kan, zullen al de Bonars in de wereld niet kunnen verhinderen dat hij daarom bidt.'

Het aan de orde stellen van de toeleidende weg mag, zoals ik al heb gesteld, nooit bedoeld zijn om barrières op te werpen in het komen tot Christus. De reeds geciteerde John Duncan zei dat God heel veel aan zondaren te doen heeft om hen ertoe te brengen naar Hem terug te keren, maar dat God van zondaren niets vraagt dan alleen dat zij terugkeren naar Hem. Een mens hoeft niet in zichzelf te zoeken om iets in zichzelf te vinden. Hij wordt onvoorwaardelijk genodigd om tot Christus te komen. Ik geef hier het woord aan Koelman. Het gaat weer om zijn bestrijding van labadistische dwalingen. Eén van de dwalingen is 'dat de leraars niet de zielen die van haar zondige en ellendige staat gevoelig zijn en haar verdoemelijkheid en machteloosheid erkennen, terstond naar Christus moeten wijzen en tot geloof in Hem aanzetten om verzoening, bekering, genezing en sterkte uit Hem te halen, maar haar een geruime tijd bewerken in 't werk der eerste boetvaardigheid, tot zelfverloochening en aftrekking van het hart van de wereld en van al wat buiten God is.' Koelman geeft dan het volgende commentaar: 'Het is bekend en buiten dispuut, dat de Heere de zielen der uitverkorenen gewoonlijk allengskens bewerkt, verlichtende, overtuigende en verootmoedigende om haar tot Christus te brengen, en dat het eens leraars plicht is te prediken tot verlichting omtrent de ellendige staat en overtuiging, verbreking en verootmoediging wegens dezelve, maar dit is ook des leraars plicht, en 't zoude betracht worden van ieder verstandig

Evangelie-prediker de overtuigde, verslagene en verootmoedigde zondaar niet op te houden met enig werk van bekering en verloochening, doding en 't onderbrenging der verdorvenheid, maar hem terstond aan te wijzen Christus, de Vorst Die verhoogd is om bekering en vergeving der zonden te geven, en hem te drijven naar de Medicijnmeester, naar de Borg en Heiland; also er niets voor de zondaar die zich in zichzelf verloren en machteloos bevindt, te doen valt, voordat hij in Christus is, dan dat hij Hem aanneemt tot rechtvaardigheid, wijsheid en heiligmaking.'

Ik kom nu terug op het eerste voorbeeld waarmee ik deze lezing begon, namelijk dat van Spurgeon. In dit voorbeeld kwam naar voren dat Christus de inhoud is van het geloof en van het geestelijk leven. Ik wil hier ook wijzen op de preek die Spurgeon eens hield over de tekst 1 Johannes 3 vers 23: 'En dit is Zijn gebod, dat wij geloven in de Naam van Zijn Zoon Jezus Christus.' Deze preek had als titel *The Warrant of Faith*. Misschien dat Spurgeon hier wat te weinig ingaat op de positieve betekenis van de toeleidende weg, maar dan blijft nog staan dat hier vele behartigenswaardige dingen worden gezegd. Hij waarschuwt tegen de gedachte dat een bepaalde mate van schuld kennis een noodzakelijke voorwaarde zou zijn om tot Christus te komen. Hij brengt dan naar voren dat degenen die dit stellen, elkaar tegenspreken. De één hanteert geheel andere maatstaven dan de ander. Voor de één is een zucht voldoende, de ander meent dat men aan de rand van een zelfmoordpoging heeft moeten staan. Spurgeon maakt duidelijk dat deze inzet onjuist is. Immers niet het schuldbesef, maar het geloof maakt zalig. Ik geef één citaat uit deze preek door: 'Iedere andere wijze van prediking dan die waarbij de zondaar bevolen wordt in Christus te geloven, is grootspraak. Want indien mijn recht om in Christus te geloven gevonden wordt in mijn ondervinding, mijn zuchten onder de zonden of mijn verlangen naar Christus, dan zijn al deze dingen de wettige grond van mijn roem omdat, hoewel Christus mij gered heeft, deze het bruiloftskleed vormden dat mij geschikt maakte te komen tot Christus.'

Wij dienen overtuigd te worden van zonde. Het is de Heilige Geest die overtuigt van zonde. De Heilige Geest schenkt mij echter niet de overtuiging dat ik een overtuigde zondaar ben. De enige grond om tot Christus te komen ligt in Zijn nodiging. Iedere zondaar mag tot Christus komen. De prediking van het Evangelie mogen we vergelijken met het doen van een huwelijksaanzoek aan de zondaar in de naam van Christus. Daarbij wijzen we de zondaar op het grote gevaar waarin hij verkeert. Wij vertellen hem dat de wereld voorbijgaat en dat die zijn hart nooit kan vervullen. Wij betuigen Hem dat Christus gewillig is Hem te ontvangen en prijzen Hem aan. Christus, Die de eer van de Vader verheerlijkte, is ook de Middelaar Die zondaren zalig maakt. In elk mensenhart is een leegte die alleen door Christus vervuld kan worden. Vandaar dat de prediking uitloopt op het bevel:

*O Dochter, hoor, en zie, en neig uw oren;
Verlaat, vergeet, wat ooit u kon bekoren,
Uws vaders huis, uw volk, en wat*

voorheen

U dierbaar en beminnenswaardig

scheen.

Waarom een zondaar metterdaad komt, is omdat hij de dood gevonden heeft in zichzelf, en zo zoekt hij het leven in Christus, de Zoon van God. Ik herhaal nogmaals: de toeleidende

heeft geen betekenis in zichzelf. Het gaat om Hem tot Wie deze weg leidt. 'Die de Zoon heeft, die heeft het leven; die de Zoon Gods niet heeft, die heeft het leven niet.' (1 Johannes 5 vers 12). Gods kerk wordt gevormd door hen die de dood in zichzelf gevonden hebben en die telkens weer vinden, en die het leven en de zaligheid gevonden hebben in Christus en het daarom daar ook telkens weer zoeken.

Ik heb over de toeleidende weg gesproken in het kader van het komen tot Christus. Hoe ligt het met het komen tot de volle zekerheid van het geloof? Ook daarin gaat God met de Zijnen een weg. Nog sterker dan bij het komen tot Christus geldt hier dat Gods wegen zeer verschillend zijn. Wij moeten dan ook uiterst voorzichtig zijn met brede beschrijvingen. Beschrijvingen dienen illustratief te zijn en mogen geen normatief karakter dragen. Dit is zeker dat het ware geloof heel zwak kan zijn en dat het sterkste geloof nog onvolkomenheden en gebreken vertoont. Als het gaat om het zwakke geloof, sprak Calvijn over het 'ingewikkelde geloof.' Deze uitdrukking komt uit de scholastieke theologie van de Middeleeuwen. De scholastieke theologen bedoelden daarmee dat wij slechts behoeven te geloven wat de kerk geloof. Dat wijst Calvijn radicaal van de hand. Geloof is kennis van Gods goedgunstigheid. In een bepaalde zin kan Calvijn echter wel zeggen dat het geloof 'ingewikkeld' is. Wij moeten dan het woord 'ingewikkeld' verstaan in de zin van 'ingepakt' of 'in knop' en niet tot volle bloei gekomen. In deze bedeling blijft ons geloof namelijk onvolkomen. Calvijn formuleert dat als volgt: 'Wij nu stemmen toe, dat het geloof, zolang we in de wereld in vreemdelingschap verkeren, 'ingewikkeld' is, niet alleen omdat nog veel voor ons verborgen is, maar ook omdat wij, door veel nevels van dwalingen omringd, niet alles leren verstaan.' Als het gaat om de kennis van Christus, dan moeten wij ons leven lang een leerling blijven. Ik geef weer het woord aan Calvijn: 'En dagelijks treffen wij bij het lezen vele duistere plaatsen aan, die ons overtuigen van onze onwetendheid. En door deze teugel houdt God ons bij de bescheidenheid, aan een ieder mens de mate des geloofs toekennend, opdat ook de allerbeste leraar bereid zij om te leren.' 'Hoe lang dienen zij te groeien? Niet één jaar, niet twee, maar gedurende hun gehele leven! Hoe lang zij ook in deze wereld mogen leven, zij dienen dagelijks hun tekortkomingen te erkennen, strijdend en pogend meer waardig te wandelen. (...) Ook degenen onder ons die sterk zijn, hebben dagelijks tegen vele zonden te strijden. Dit betekent dat wij dagelijks moeten bidden of God ons geloof wil vermeederen en ons ongeloof wil wegnemen dat nog steeds in ons woont.'

Voor de natuurlijke mens is de persoon van Christus verborgen. Hij is als het ware voor hem achter een gordijn verborgen. Het is de taak van de prediker om Christus te verhogen, om de persoon van Christus uit te schilderen, uitlopend op het liefdesbevel Hem te omhelzen, alles schade en drek te achten om de uitnemendheid van Zijn kennis. Het gaat om het komen tot Christus en zo om het verheerlijken van God. Wanneer de Heilige Geest het Woord toepast aan het hart van een zondaar, wordt het gordijn, al is het maar een heel klein stukje, weggeschoven. De Heere geeft verlichting van de kennis van Zijn heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus. In de wedergeboorte wordt ons verstand verlicht in de kennis van Christus, en onze wil vernieuwd om bij Hem als Zaligmaker te schuilen. Het gordijn dat ons het zicht op Christus verhindert, wordt steeds meer weggeschoven, maar nog aan het einde van ons leven zullen we moeten erkennen dat we de Heere slechts ten dele kennen.

Op de dag van diens overlijden kwam een collega aan de grote Engelse theoloog Owen vertellen dat zijn werk *Meditations and Discourses on the Glory of Christ* reeds ter perse was gegaan. Owen antwoordde daarop: 'Ik ben blij het te horen, maar, o broeder Payne, de lang verwachte dag is uiteindelijk gekomen, waarop ik die heerlijkheid op een andere manier zal zien dan ik ooit tevoren heb gedaan of in staat was te doen in deze wereld.'

Al de heiligen tezamen kunnen de liefde van Christus niet bevatten. Zij gaat onze kennis te boven. Dat wil ik graag onder woorden brengen met het gezang 'There is a fountain filled with blood' van William Cowper:

*There is a fountain filled with blood,
Drawn from Immanuel's veins,
And sinners plunged beneath that flood,
Lose all their guilty stains.*

*The dying thief rejoiced to see
That fountain in his day;
And there have I, as vile as he,
Washed all my sins away.*

*Dear dying Lamb! Thy precious blood
Shall never lose its power,
Till all the ransomed church of God
Be saved, to sin no more.*

*E'er since, by faith, I saw the stream
Thy flowing wounds supply,
Redeeming love has been my theme,
And shall be till I die.*

*But when thus lisping, stammering tongue
Lies silent in the grave,
Then, in a nobler, sweeter song
I'll sing Thy power to save.*

Haamstede - predikanten - conferentie 1999 door ds. P. de Vries